

**Міністерство освіти і науки України Західноукраїнський
національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Кафедра: міжнародної економіки**

МАТУШИК Руслана Андріївна

**Економічна дипломатія європейських країн
спеціальність «Міжнародна економіка»
освітньо-професійна (наукова) програма**

кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала студентка
групи ЕМЕМ-21
Матушик Руслана
Андріївна

підпис

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Іващук І.О.

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____
20__р. Завідувач кафедри

підпис

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	8
1.1. Еволюція та сутнісні характеристики економічної дипломатії.....	8
1.2. Рівні та актори економічної дипломатії.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	18
2.1. Оцінка зовнішньоекономічних зв'язків як основи економічної дипломатії ЄС.....	18
2.2. Міждержавні угоди та їх роль у реалізації економічної дипломатії.....	21
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	25
3.1. Економічна дипломатія та участь України в європейських інтеграційних процесах.....	25
3.2. Удосконалення інвестиційного регулювання та інвестиційного клімату післявоєнного відновлення та розвитку України.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де глобалізаційні процеси та геополітичні зміни впливають на економічні відносини між країнами, економічна дипломатія стає ключовим інструментом для забезпечення сталого розвитку та національних інтересів держав. Європейські країни, які відіграють одну з провідних ролей у світовій економіці, активно застосовують економічну дипломатію для зміцнення своєї присутності на міжнародних ринках, залучення інвестицій, просування експорту та підтримки економічної стабільності.

Європейський Союз, будучи одним із найбільших торгових і економічних блоків, демонструє ефективні приклади економічної дипломатії, яка сприяє вирішенню глобальних викликів, таких як економічні кризи, кліматичні зміни, пандемії та зростаюча конкуренція на світовому ринку. Однак у сучасних умовах зростає необхідність не лише адаптації до нових реалій, але й формування інноваційних підходів до економічної дипломатії. Особливої уваги потребує аналіз того, як європейські країни адаптують свої дипломатичні економічні інструменти у відповідь на виклики цифрової трансформації, енергетичної кризи та нових геополітичних реалій. Ці питання є важливими не лише для розвитку економік окремих країн, але й для підтримання стабільності світової економіки.

Важливо зазначити, що економічна дипломатія європейських країн створює унікальні можливості для розбудови взаємовигідних економічних зв'язків, особливо з країнами, що розвиваються, а також для зміцнення ролі Європи як глобального економічного лідера. Глибоке вивчення цього явища дозволяє зрозуміти, як синергетичне поєднання економічних інтересів та дипломатичних стратегій сприяє сталому розвитку національних економік та міжнародного співробітництва.

Економічну дипломатію як інструмент зовнішньої політики держав, її вплив на розвиток міжнародних економічних відносин та особливості

реалізації на прикладі європейських країн досліджували такі вітчизняні науковці: І. Андрущенко, О. Дудченко, В. Гейць, І. Іващук, О. Іващук, І. Лук'янова, С. Сіденко, М. Туган-Барановський, які зосереджуються на трансформації економічної дипломатії в умовах глобалізації та інтеграції України у світову економіку, тоді як зарубіжні автори: А. Ачесон, С. Дж. Балдвін, Р. Купер, Ж. Монне, Дж. Най, Й. Нее, М. Портер та інші, аналізують практичний досвід і підходи європейських країн до реалізації економічної політики, висвітлюють широкий спектр аспектів економічної дипломатії, включаючи інструменти просування національних інтересів, вплив регуляторних механізмів на зовнішньоекономічні відносини та формування стратегій взаємодії держав на міжнародній арені.

Однак сучасні виклики міжнародної економічної системи, зокрема зміна глобального енергетичного ландшафту, прискорення цифровізації, наростання геополітичної напруженості та необхідність забезпечення сталого розвитку, вимагають нового погляду на економічну дипломатію. Виникає потреба в удосконаленні наявних концепцій та створенні інноваційних підходів до аналізу і реалізації економічної дипломатії європейських країн.

Мета й завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розкриття сутності, особливостей і стратегій економічної дипломатії європейських країн в умовах сучасних глобалізаційних і геополітичних викликів, а також розробка рекомендацій щодо її вдосконалення для зміцнення міжнародних економічних позицій європейських держав. Мета дослідження обумовила вирішення наступних **завдань**:

- розглянути еволюцію та сутнісні характеристики економічної дипломатії;
- охарактеризувати рівні та акторів економічної дипломатії;
- оцінити зовнішньоекономічні зв'язки як основу економічної дипломатії ЄС;
- проаналізувати міждержавні угоди та їх роль у реалізації економічної дипломатії;

- визначити економічну дипломатію та участь України в європейських інтеграційних процесах;
- запропонувати удосконалення інвестиційного регулювання та інвестиційного клімату післявоєнного відновлення та розвитку України.

Об’єктом дослідження є процеси економічної дипломатії європейських країн як складової міжнародних економічних відносин у сучасній глобальній системі.

Предметом дослідження є теоретичні засади, інструменти, механізми та практики реалізації економічної дипломатії європейських країн.

Методи дослідження. У дослідженні економічної дипломатії європейських країн використано комплексний підхід, що ґрунтується на поєднанні загальнонаукових, спеціальних і міждисциплінарних методів, які забезпечують всебічний аналіз теми, зокрема: метод системного аналізу, історичний метод, порівняльний метод, метод класифікації, статистичний аналіз, кейс-стаді та прогнозування.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи склали офіційні документи, які регулюють діяльність європейських країн у сфері економічної дипломатії, включаючи міжнародні угоди, декларації, стратегії та програми розвитку зовнішньоекономічних зв’язків. Також використано аналітичні матеріали міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, Світова організація торгівлі, Організація економічного співробітництва та розвитку і Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Євростату, Міжнародного валютного фонду та Світового банку, а також звіти державних органів і дипломатичних установ європейських країн щодо реалізації зовнішньоекономічної політики.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці, присвячені питанням міжнародної економіки, зовнішньоекономічної політики та економічної дипломатії, матеріали наукових конференцій, тематичних журналів, а також аналітичні огляди провідних європейських дослідницьких центрів.

Наукова новизна одержаних результатів у теоретичному обґрунтуванні, методичному поглибленні та практичному аналізі сучасних підходів до економічної дипломатії європейських країн, що дозволило сформулювати нові положення, висновки та рекомендації.

Практичне значення роботи полягає в тому, що теоретичні висновки, які отримані в результаті дослідження, та зроблені на їх основі практичні рекомендації можуть бути використані у розробці стратегії України для реалізації національних інтересів в контексті євроінтеграції.

Апробація результатів дослідження. За темою дослідження опубліковано тези, які пройшли апробацію на наукових конференціях.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 46 сторінок. Робота містить 8 рисунків, 10 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1. Еволюція та сутнісні характеристики економічної дипломатії

Економічна дипломатія є ключовим інструментом у реалізації національних інтересів на міжнародній арені. Її сутність полягає у використанні дипломатичних засобів для досягнення економічних цілей. Це поняття не є новим, але воно зазнало значних трансформацій під впливом глобалізаційних процесів, розширення міжнародної торгівлі та зміни геополітичного ландшафту.

На ранніх етапах розвитку міжнародних відносин економічна дипломатія часто зводилась до забезпечення вигідних умов для національної торгівлі. У період меркантилізму, що панував у XVI-XVIII ст., основною метою державної політики було нагромадження золота та срібла через активний розвиток експорту і обмеження імпорту. Держави використовували дипломатичні засоби для забезпечення монополії на торгівлю з певними регіонами та для встановлення колоніальних імперій.

З розвитком індустріалізації у XIX ст. економічна дипломатія почала набувати нових форм. Держави стали активніше залучати дипломатичні канали для забезпечення доступу до ресурсів і ринків. Індустріалізація вимагала нових сировинних баз і ринків збуту продукції, що призвело до зростання ролі економічної дипломатії в укладанні міжнародних торговельних угод та договорів про інвестиції.

Після Другої світової війни економічна дипломатія вийшла на новий рівень завдяки створенню міжнародних економічних інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Генеральна угода з тарифів і торгівлі, яка пізніше трансформувалася у Світову організацію торгівлі. Ці організації стали ареною для багатосторонньої економічної дипломатії, де держави домовлялися про правила міжнародної торгівлі, регулювання валютних курсів і надання фінансової допомоги. Пізніше процеси глобалізації

значно посилили роль економічної дипломатії. Вона стала ключовим елементом у вирішенні питань, пов'язаних із міжнародною торгівлею, інвестиціями, енергетичною безпекою, захистом інтелектуальної власності та боротьбою з глобальними фінансовими кризами. Держави почали використовувати економічну дипломатію для просування своїх інтересів у міжнародних організаціях, регіональних торговельних блоках та двосторонніх відносинах (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Інструменти економічної дипломатії для кожного історичного періоду

Період	Основні інструменти	Цілі
меркантилізм	колонії та торгові монополії;	накопичування срібла та золота;
індустріалізація	міжнародні торговельні угоди;	доступ до ринків та ресурсів;
після воєнний період	участь у всіх міжнародних організаціях;	встановлення правил торгівлі;
глобалізація	розвиток цифрової дипломатії, багатосторонні угоди;	економічна інтеграція.

Джерело: побудовано автором.

Економічна дипломатія тісно пов'язана з політичною дипломатією. Політичні рішення часто мають економічні наслідки, і навпаки, економічні угоди можуть мати політичний вплив. Наприклад, санкції, як інструмент економічної дипломатії, часто використовуються для досягнення політичних цілей, таких як зміна поведінки держави-адресата.

«Проблеми економічної дипломатії постійно перебувають у центрі уваги дослідників, особливо в останні роки, коли «нова нормальність» епохи глобалізації суттєво змінює «правила гри» у міжнародних відносинах: обмежуючи можливості класичної дипломатії в межах Вестфальської системи, допускаючи на «дипломатичне поле» нових гравців – багатонаціональні корпорації, недержавні організації, запроваджуючи нові форми дипломатичного спілкування («твітер-дипломатія») тощо». Економічна дипломатія включає в себе широкий спектр інструментів, серед яких можна виділити наступні (рис. 1.1).

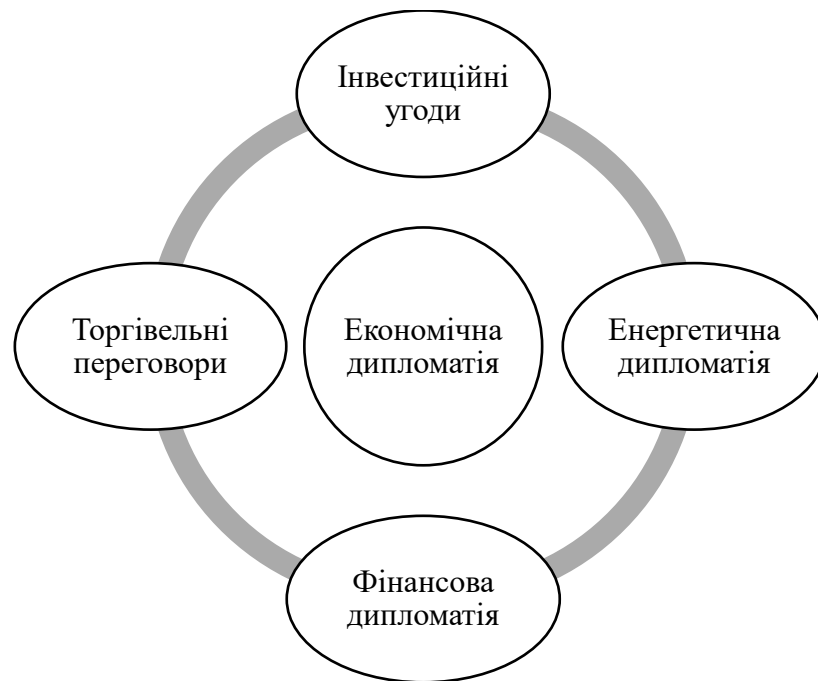

Рис. 1.2. Складові економічної дипломатії.

Джерело: побудовано автором.

Ці інновації призвели до дуже помітних змін саме в галузі економічної дипломатії, оскільки економічні аспекти міжнародних відносин набули вирішального значення після завершення «холодної війни» та військового протистояння двох конкуруючих соціально-політичних систем, поступившись мирним, але не менш гострим конфліктам у процесі економічної конкуренції. «У зв'язку з цим потрібно, перш за усе, згадати фундаментальну працю двох професорів Лондонської школи економічних і політичних наук (LSE) Н. Бейна та С. Волькока, яку з 2002 р. перевидають майже щороку. Наприклад, Н. Бейн, написав дуже цікаві спогади, які також дають уявлення щодо суті діяльності економічних дипломатів. А його колега С. Волькок, своєю чергою, видав не менш цікаве дослідження економічної дипломатії Європейського Союзу». Чимало інформації про економічну дипломатію містить Оксфордський довідник із сучасної дипломатії. Звісно, увагу цій тематиці приділяють не тільки у Сполученому Королівстві: у Нідерландах побачила світ колективна праця про економічні й політичні перспективи економічної дипломатії; в Інституті соціальних та політичних наук при Лісабонському університеті вивчають нові кордони економічної дипломатії. «Деякі аспекти економічної

дипломатії в умовах глобалізації проаналізували російські дослідники Л. М. Капіца, В. А. Горбаньов, І. Р. Мавланов та ін. Що ж до вітчизняних праць у галузі економічної дипломатії, то з-поміж останніх слід, безперечно, відзначити роботи А. К. Фліссака». На жаль, інших фундаментальних досліджень у цій царині, незважаючи на актуальність цієї теми для України і наявність Дипломатичної академії, у нас останнім часом не здійснювалося. Втім, кілька наукових статей все ж таки побачили світ, зокрема Н. О. Татаренко і Н. М. Грущинської [12].

Глобалізація призвела до появи нових форм економічної дипломатії, таких як цифрова дипломатія та публічна дипломатія. Цифрова дипломатія включає використання інформаційних технологій для просування економічних інтересів держави на міжнародному рівні. Публічна дипломатія орієнтована на вплив на громадську думку в інших країнах з метою створення сприятливого іміджу держави і підвищення її привабливості для інвесторів і туристів. Сучасна економічна дипломатія характеризується активним використанням багатосторонніх платформ, таких як ООН, СОТ, G20 та інші. Багатостороння дипломатія дозволяє державам координувати свої економічні політики, уникати конфліктів та спільно вирішувати глобальні проблеми, такі як зміна клімату, боротьба з бідністю та забезпечення продовольчої безпеки.

Еволюція економічної дипломатії відображає загальні зміни в системі міжнародних відносин і світовій економіці. Від простих торгових угод до складних багатосторонніх переговорів, економічна дипломатія стала невід'ємною частиною сучасної державної політики. У світі, де економічна взаємозалежність між державами продовжує зростати, роль економічної дипломатії буде тільки посилюватись, оскільки вона сприяє забезпеченню національних інтересів і підтримці глобальної стабільності.

1.2. Рівні та актори економічної дипломатії

З практичної точки зору економічна дипломатія передбачає використання організаційних моделей і стратегій розвитку, інструментів впливу для досягнення зовнішньополітичних цілей, просування іміджу країни, забезпечення національних економічних інтересів, сприяння макроекономічному розвитку та соціальному прогресу, а також розширення міжнародної співпраці й консолідацію інтересів. Це включає активну участь суб'єктів економічної дипломатії у багатосторонніх економічних форумах, формування стратегічних альянсів, проведення переговорів та укладення економічних угод, що сприяють міжнародній торгівлі, залученню іноземних інвестицій, а також забезпеченню економічної, енергетичної та екологічної безпеки. Економічна дипломатія як мистецтво є ефективним поєднанням зовнішньої політики з інструментарієм економічної дипломатії у дипломатичній практиці для забезпечення національної та міжнародної безпеки, подолання кризи міжнародних інституцій та відновлення глобальної довіри.

Сьогодні у світі не існує єдиної універсальної моделі побудови економічної дипломатії чи визначення пріоритетності її компонентів. Кожна країна формує власну структуру і обирає відповідну модель реалізації, яка найкраще відповідає її національним інтересам.

Економічна дипломатія охоплює різні рівні взаємодії – від глобального до національного та локального рівнів. Кожен із них має своїх специфічних акторів, які виконують певні функції та використовують різні інструменти для досягнення економічних цілей.

Важливо розуміти, як ці рівні та актори взаємодіють між собою, щоб забезпечити ефективну реалізацію національних інтересів на міжнародній арені можна показати, який взаємозв'язок є між різними рівнями економічної дипломатії та функціями, які виконуються на кожному з цих рівнів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Рівні та функції економічної дипломатії

Рівень	Функції
глобальний	регуляція фінансової стабільності, міжнародної торгівлі та вирішення усіх глобальних проблем;
регіональний	врегулювання усіх видів конфліктів, економічна інтеграція та розвиток інфраструктури;
національний	розробка економічної політики, підтримка бізнесу, залучення інвестицій;
локальний	розвиток місцевих економік, підтримка МСБ та якісне міжнародне співробітництво.

Джерело: побудовано автором.

На глобальному рівні економічна дипломатія зосереджується на багатосторонніх переговорах, укладанні міжнародних угод і координації економічної політики через участь у міжнародних організаціях, таких як ООН, Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та інші та виконує наступні функції:

- регулювання міжнародної торгівлі: СОТ відіграє ключову роль у забезпеченні правил і норм, які регулюють світову торгівлю. Держави використовують економічну дипломатію для захисту своїх інтересів у цих переговорах, включаючи захист національних ринків та доступ до іноземних ринків;

- фінансова стабільність: МВФ і Світовий банк є важливими платформами для економічної дипломатії, спрямованої на забезпечення міжнародної фінансової допомоги, здійснення реструктуризації боргів та координації макроекономічної політики;

- глобальні проблеми: економічна дипломатія на глобальному рівні також спрямована на вирішення таких глобальних проблем, як зміна клімату, нерівність, продовольча безпека та боротьба з бідністю, участь у глобальних ініціативах і самітах, таких як Конференція ООН зі зміни клімату (COP), є важливою частиною цієї дипломатії [8].

На регіональному рівні економічна дипломатія зосереджується на створенні та зміцненні економічних об'єднань і союзів, таких як Європейський Союз (ЄС), Північноамериканська угода про вільну торгівлю (NAFTA), Асоціація країн Південно-Східної Азії (ASEAN) та інші, основними функціями є:

- економічна інтеграція: регіональні об'єднання сприяють економічній інтеграції через усунення торгових бар'єрів, створення спільних ринків і координацію економічної політики між країнами-членами;
- розвиток інфраструктури: економічна дипломатія на регіональному рівні часто зосереджується на спільних проєктах з розвитку інфраструктури, таких як транспортні коридори, енергетичні мережі та телекомунікації;
- регулювання конфліктів: регіональні організації також відіграють важливу роль у вирішенні економічних конфліктів між країнами-членами, забезпечуючи платформу для переговорів і узгодження інтересів.

На національному рівні економічна дипломатія спрямована на формування і реалізацію державної економічної політики, захист національних економічних інтересів і просування національного бізнесу на міжнародній арені, основні функції полягають у:

- розробці економічної політики: національні уряди визначають пріоритети економічної дипломатії, розробляють відповідні стратегії та здійснюють їх реалізацію через дипломатичні місії та економічні агенції;
- підтримці національного бізнесу: держави активно підтримують національних експортерів та інвесторів за кордоном через торговельні місії, сприяння укладанню контрактів і захист інтересів бізнесу в іноземних юрисдикціях;
- залученні іноземних інвестицій: економічна дипломатія на національному рівні також спрямована на залучення іноземних інвестицій шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та просування національних проєктів на міжнародних форумах [43].

На локальному рівні економічна дипломатія включає діяльність місцевих органів влади, регіональних торгово-промислових палат, а також інших субнаціональних акторів, які взаємодіють з міжнародними партнерами для розвитку економіки на місцевому рівні, та виконують наступні функції:

- розвиток місцевих економік: місцеві органи влади часто беруть участь у міжнародних економічних ініціативах, спрямованих на розвиток регіональної економіки, залучення інвестицій та розвиток інфраструктури;

- підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ): локальна економічна дипломатія часто зосереджується на підтримці МСБ у виході на міжнародні ринки, організації виставок та сприянні укладанню міжнародних контрактів;

- міжнародне співробітництво: місцеві уряди та організації активно розвивають міжнародне співробітництво через укладання угод про побратимство міст, організацію спільних економічних проектів та участь у міжнародних конференціях [15].

Актори економічної дипломатії відіграють ключову роль у реалізації національних економічних інтересів на міжнародній арені. Вони включають державні органи, дипломатичні місії, міжнародні організації, а також недержавних учасників, таких як бізнес-асоціації та неурядові організації. Кожен з цих акторів має свої унікальні функції та інструменти впливу, які сприяють ефективній взаємодії на різних рівнях міжнародної економічної системи, забезпечуючи комплексний підхід до вирішення економічних викликів та просування національних інтересів. Акторів можна класифікувати, як державних так і недержавних (табл. 1.3).

Державними акторами виступають:

- Міністерство закордонних справ України та Міністерство економіки України: є головними державними акторами у сфері економічної дипломатії, вони розробляють і реалізують стратегії економічної дипломатії, координують діяльність дипломатичних місій за кордоном та ведуть переговори з іноземними урядами і міжнародними організаціями;

Таблиця 1.3

Основні учасники економічної дипломатії та їх роль

Категорія	Актори	Функції
Державні	МЗС, Міністерство економіки	переговори, наради, розробка та втілення стратегій;
Дипломатичні	Консульства та посольства	просування інтересів країни, укладання торгових угод;
Недержавні	Різні корпорації та бізнес-асоціації	участь у переговорах та захист інтересів;
Міжнародні	ООН, СОТ, МВФ, Світовий банк	налагодження та підтримка стабільності, управління.

Джерело: побудовано автором.

- Посольства та Консульства відіграють важливу роль у просуванні економічних інтересів держави за кордоном, вони займаються збором економічної інформації, сприяють укладанню торгових угод і залучають іноземні інвестиції;

- Торгово-промислові палати є важливими посередниками між урядами та бізнесом, вони сприяють налагодженню контактів між національними і зарубіжними підприємцями, організують виставки та бізнес-форуми, а також надають консультаційні послуги для підприємців.

Недержавні актори економічної дипломатії відіграють все більш важливу роль у формуванні міжнародних економічних відносин. До них належать бізнес-асоціації, великі корпорації, неурядові організації (НУО) та інші структури громадянського суспільства. Вони активно залучені до міжнародних переговорів, просування інтересів своїх галузей на світових ринках, а також до вирішення питань сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу. НУО часто виступають як посередники між державою, бізнесом та суспільством, сприяючи діалогу та забезпечуючи прозорість у прийнятті рішень:

- бізнес-асоціації та великі корпорації: саме вони є важливими недержавними акторами економічної дипломатії, вони активно беруть участь у міжнародних торговельних переговорах, захищаючи інтереси свого сектору на міжнародних ринках та часто мають свої представництва в іноземних країнах;

- недержавні організації, часто можуть бути залучені до економічної дипломатії через свою участь у питаннях сталого розвитку, соціальної відповідальності бізнесу та захисту прав споживачів. Вони переважно діють, як посередники між державою, бізнесом та суспільством;

- міжнародні організації, такі як ООН, СОТ, МВФ та Світовий банк, відіграють ключову роль у глобальному економічному управлінні та координації міжнародної економічної дипломатії [18].

Актори економічної дипломатії висвітлюють складний та багатогранний характер цього виду діяльності, що охоплює широкий спектр учасників – від державних органів і дипломатичних місій до недержавних структур та міжнародних організацій. Кожен із цих акторів відіграє важливу роль у реалізації національних економічних інтересів, використовуючи власні інструменти та методи впливу. Взаємодія між цими акторами забезпечує комплексний підхід до вирішення економічних питань на різних рівнях міжнародної системи, сприяючи досягненню як національних, так і глобальних цілей. Розуміння їхньої ролі та функцій є ключовим для ефективної реалізації економічної дипломатії в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Оцінка зовнішньоекономічних зв'язків як основи економічної дипломатії ЄС

Європейський Союз є одним із найбільших економічних блоків у світі, і його зовнішньоекономічні зв'язки відіграють центральну роль у формуванні глобальної економічної політики. Зовнішньоекономічні зв'язки ЄС охоплюють торгівлю, інвестиції, економічну допомогу, регулювання ринків та інші аспекти економічних відносин з третіми країнами. Ця система зв'язків є основою економічної дипломатії ЄС, яка спрямована на просування європейських економічних інтересів на світовій арені.

Одним з ключових компонентів зовнішньоекономічних зв'язків ЄС є торгівля. Європейський Союз є найбільшим торговим блоком у світі, що представляє близько 15% світової торгівлі товарами та послугами. Основними партнерами є США, Китай, Сполучене Королівство, Швейцарія. На основі даних Євростату можна побудувати таблицю, яка ілюструє обсяги торгівлі ЄС з основними партнерами у 2023 р. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Обсяги торгівлі ЄС з основними партнерами у 2023 р. млрд євро [40]

Торговий партнер	Експорт, млрд євро	Імпорт, млрд євро	Торговий баланс, млрд євро
США	450	300	+150
Китай	250	400	-150
Сполучене Королівство	300	250	+50
Швейцарія	200	150	-20

Джерело: побудовано автором.

Як можемо бачити з таблиці, ЄС має значний позитивний торговий баланс з США та Великою Британією, тоді як з Китаєм цей баланс є негативним. Це відображає саму структуру торгівлі, де ЄС експортує

переважно високотехнологічні товари та послуги, а імпортує сировину та продукцію низької вартості. Торгівельні угоди та торгові переговори з цими країнами є важливими елементами економічної дипломатії ЄС (рис. 2.1).

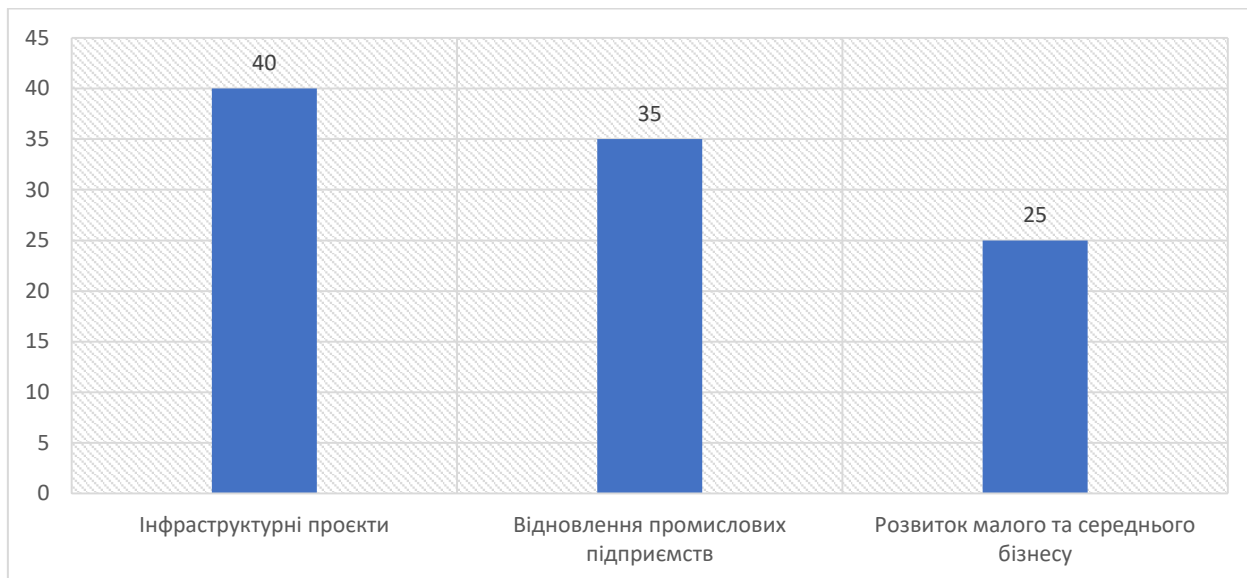

Рис. 2.1. Торговий баланс ЄС з основними партнерами у 2023 р. (млрд євро).

Джерело: побудовано автором.

Інвестиції є ще одним важливим елементом зовнішньоекономічних зв'язків ЄС. Він є одним із найбільших експортерів та імпортерів прямих іноземних інвестицій (ПІІ). У 2023 р. загальний обсяг ПІІ з ЄС становив близько 7 трлн євро, причому основними напрямками інвестицій були США, Китай, Індія та країни Африки (рис. 2.2).

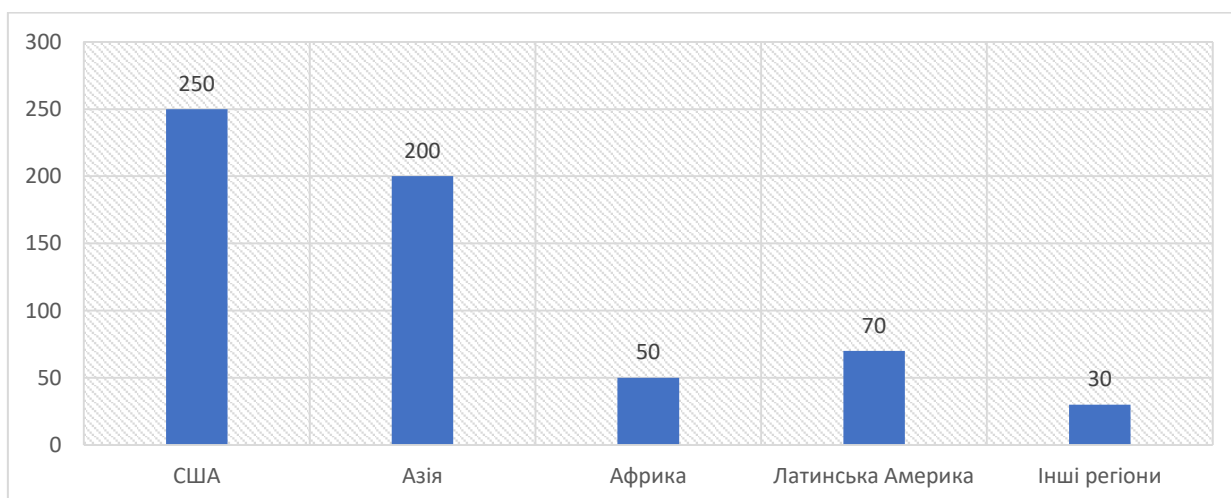

Рис. 2.2. Обсяги ПІІ з ЄС у різні регіони світу у 2023 р. (млрд євро).

Джерело: побудовано автором.

Саме сильна інвестиційна позиція ЄС забезпечує йому важелі впливу в економічній дипломатії. Інвестиції використовуються як інструмент для зміцнення економічних зв'язків, стимулювання економічного зростання в інших країнах та просування європейських стандартів і норм. ЄС також активно укладає інвестиційні угоди, які забезпечують захист європейських інвесторів у третіх країнах.

ЄС є найбільшим у світі «донором» офіційної допомоги розвитку. Союз надає фінансову допомогу країнам, що розвиваються, з метою сприяння їхньому економічному зростанню, соціальному розвитку та боротьбі з бідністю. У 2023 р. обсяг цієї допомоги становив близько 60 млрд євро (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Обсяги допомоги за регіонами світу у 2023 р., млрд євро

Регіон	Обсяг допомоги, млрд євро
Африка	30
Азія	15
Латинська Америка	10
Карибський басейн	5

Джерело: побудовано автором.

Саме економічна допомога є інструментом «м'якої сили» в економічній дипломатії ЄС. Через офіційну допомогу розвитку ЄС просуває свої цінності, такі як демократія, права людини, і стійкий розвиток. Це також сприяє створенню сприятливого середовища для європейських компаній, які працюють у цих регіонах.

Одним із основних тенденцій та викликів у зовнішньоекономічних зв'язках ЄС є глобалізація та регіоналізація. Глобалізація створює нові можливості для розширення зовнішньоекономічних зв'язків ЄС, але також ставить перед Союзом нові виклики. Наприклад, конкуренція з боку таких великих економік, як Китай та США, вимагає від ЄС більшої координації економічної політики та зміцнення регіональних партнерств. Наступним можна виділити торгові конфлікти та санкції, адже зовнішньоекономічні зв'язки ЄС також піддаються ризику через зростаючу напругу у світовій

торгівлі, включаючи торгові конфлікти та санкції. Наприклад, санкції проти росії через її агресію в Україні мали значний вплив на торговельні відносини між Європейським Союзом та росією [3].

Також, варто зауважити, що ЄС активно просуває питання сталого розвитку у своїй економічній дипломатії. Це включає зобов'язання щодо зниження викидів парникових газів, переходу на зелену енергетику та підтримки екологічно чистих технологій у країнах, що розвиваються. Ця політика стає все більш важливою у зовнішньоекономічних зв'язках ЄС, особливо в контексті змін клімату.

Отже, оцінка зовнішньоекономічних зв'язків ЄС свідчить про їхню критичну роль у формуванні економічної дипломатії Союзу. Торгівля, інвестиції, економічна допомога та інші аспекти цих зв'язків є основою для просування європейських інтересів на глобальній арені. Однак зовнішньоекономічна політика ЄС стикається з низкою викликів, включаючи глобалізацію, торгові конфлікти та екологічні проблеми. Враховуючи ці фактори, економічна дипломатія ЄС має адаптуватись до нових умов, щоб забезпечити ефективне просування інтересів Союзу на міжнародній арені.

2.2. Міждержавні угоди та їх роль у реалізації економічної дипломатії

Міждержавні угоди є одним із головних інструментів економічної дипломатії. Вони дозволяють державам узгоджувати свої економічні інтереси, регулювати торгівлю, інвестиції, оподаткування та інші аспекти міжнародних економічних відносин. Угоди, що охоплюють широкий спектр економічних питань, є важливими для забезпечення стабільності та передбачуваності у взаємовідносинах між країнами, а також для зміцнення позицій національних економік на світовій арені. Також, їх можна розділити на декілька видів:

1. Торгові угоди: вони являються одним із найпоширеніших типів міждержавних угод, спрямованих на усунення бар'єрів у торгівлі товарами та послугами між країнами. Існують різні види торгових угод, такі як, угоди про вільну торгівлю, митні союзи, а також багатосторонні торгові угоди в рамках таких організацій, як Світова організація торгівлі (СОТ). Ці угоди мають на меті знизити або усунути митні та немитні бар'єри, що сприяє зростанню обсягів торгівлі між учасниками. Наприклад, угода НАФТА призвела до значного зростання торгівлі між США, Канадою, та Мексикою. Також, вони відіграють важливу роль у створенні сприятливих умов для національних підприємств на зовнішніх ринках.

2. Інвестиційні угоди: інвестиційні угоди спрямовані на захист інтересів інвесторів і сприяння двостороннім або багатостороннім інвестиціям. Вони включають угоди про захист інвестицій, угоди про уникнення подвійного оподаткування та інші регулюючі документи, які забезпечують стабільність та захист інвестиційних потоків. Також, вони сприяють залученню іноземних інвестицій, оскільки вони надають інвесторам правову впевненість і захист від несприятливих змін у законодавстві приймаючої країни. Наприклад двосторонні угоди про захист інвестицій дозволяють інвесторам вирішувати спори через міжнародний арбітраж, що знижує ризики для іноземних компаній.

3. Угоди про економічне партнерство є більш розширеними, ніж торгові або інвестиційні угоди, і включають положення щодо розвитку, співпраці в галузі інфраструктури, технологій, освіти та інші аспекти економічної дипломатії. Такі угоди спрямовані на довгострокову взаємовигідну співпрацю між країнами або регіонами (табл. 2.3) [8].

Угоди про економічне партнерство мають на меті створення сприятливих умов для економічного розвитку та співпраці. Наприклад, угода Cotonou між ЄС та країнами АКТ (Африка, Карибські і Тихоокеанські регіони) включає положення щодо торгівлі, інвестицій і допомоги, сприяючи сталому розвитку та економічному зростанню в цих регіонах.

Таблиця 2.3

Угоди про економічне партнерство

Назва угоди	Учасники	Основні положення	Дата набуття чинності
Угода Cotonou	ЄС та країни АКТ	торгівля, допомога, розвиток	2000 р.
Угода АСЕАН	Країни Південно-Східної Азії	торгівля, інвестиції, регіональна співпраця	2008 р.

Джерело: побудовано автором.

Міждержавні угоди дозволяють державам просувати свої національні економічні інтереси на глобальній арені. Вони створюють правову основу для захисту та розширення економічних зв'язків, забезпечуючи доступ на нові ринки, залучення інвестицій та захист національних підприємств.

Рис. 2.3. Обсяги торгівлі до і після угоди. *Джерело: побудовано автором.*

По цьому графіку можна зрозуміти, як змінились обсяги торгівлі між країнами до і після підписання угод. Як бачимо, після підписання угод обсяги торгівлі суттєво зросли, що свідчить про позитивний вплив міждержавних угод на економічні взаємини між країнами.

Варто зазначити, що міждержавні угоди, також, сприяють зміцненню міжнародних відносини та партнерства між країнами. Вони сприяють налагодженню довгострокових економічних відносин, що базуються на взаємній вигоді, довірі та стабільності. Це особливо важливо для малих і

середніх країн, які прагнуть зміцнити свої позиції у світовій економіці. Міждержавні угоди забезпечують стабільність і передбачуваність міжнародних економічних відносинах. Вони встановлюють правила та норми, які зобов'язують сторони дотримуватись певних економічних стандартів, знижують ризики і сприяють створенню сприятливого інвестиційного клімату. Незважаючи на значні переваги, реалізація міждержавних угод стикається з низкою викликів. Це включає необхідність адаптації національного законодавства до вимог угод, забезпечення ефективного виконання зобов'язань та вирішення можливих спорів між сторонами. Крім того, економічна дипломатія має враховувати політичні та соціальні контексти, в яких укладаються угоди.

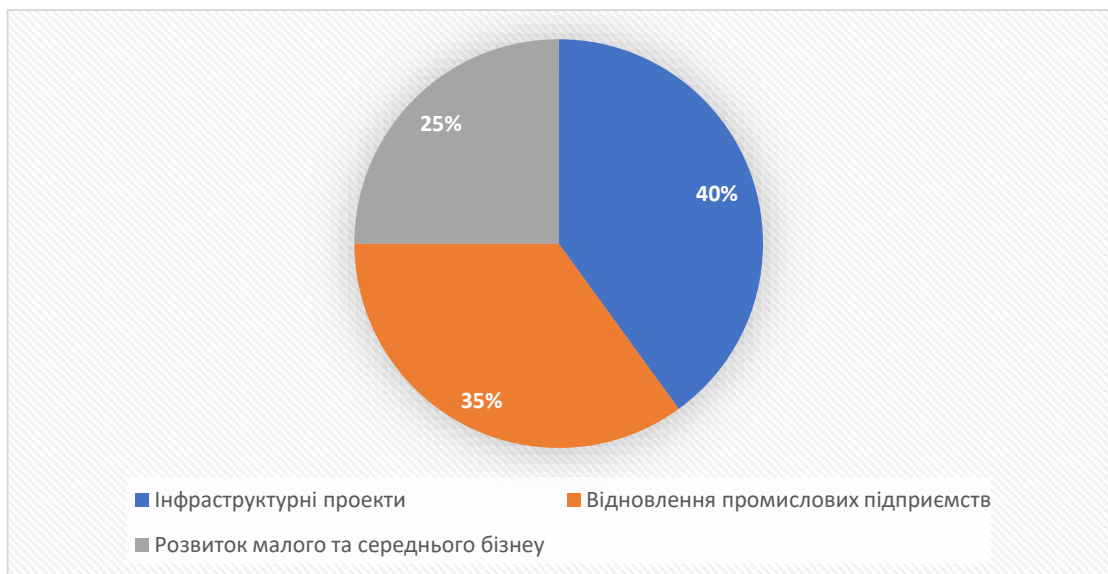

Рис. 2.4. Типи міждержавних угод.

Джерело: побудовано автором.

У підсумку можна сказати, що міждержавні угоди є ключовим інструментом для реалізації національної економічної дипломатії. Вони надають правову основу для просування економічних інтересів держав, сприяють зміцненню міжнародних економічних відносин та забезпечують стабільність і передбачуваність у взаєминах між країнами. Однак ефективна реалізація таких угод вимагає врахування численних викликів і ризиків, що можуть виникати на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1. Економічна дипломатія та участь України в європейських інтеграційних процесах

Економічна дипломатія є ключовим інструментом для України в контексті її європейських інтеграційних процесів. Вона спрямована на забезпечення економічної стабільності, розвиток торговельних відносин, залучення інвестицій і підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені. В умовах євроінтеграції економічна дипломатія відіграє вирішальну роль у формуванні позитивного іміджу України, сприяючи налагодженню співпраці з країнами-членами ЄС, а також у просуванні національних економічних інтересів на європейському ринку.

Завдяки економічній дипломатії Україна може ефективніше інтегруватися в європейські економічні структури, використовуючи різноманітні інструменти, як-от переговори, укладання угод, участь у міжнародних економічних форумах та виставках. Економічна дипломатія дозволяє країні не лише відстоювати свої економічні інтереси, але й знаходити компроміси в складних питаннях, які виникають у процесі інтеграції[16].

Також, економічна дипломатія сприяє зміцненню економічних зв'язків між Україною та країнами ЄС, розширюючи доступ українських товарів і послуг на європейські ринки, що є критично важливим для економічного розвитку країни. Участь у європейських інтеграційних процесах на основі ефективної економічної дипломатії також відкриває нові можливості для залучення іноземних інвестицій, що сприяє модернізації економіки та підвищенню її конкурентоспроможності.

Основні досягнення України в економічній дипломатії, підписання різноманітних угод, інвестиції, торговельне партнерство (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Участь України в міжнародних угодах

Рік	Подія	Опис
2014 р.	Угода про асоціацію з ЄС	розширення доступу до європейських ринків;
2016 р.	Залучення інвестицій	інвестиції від західних країн у національну економіку;
2020 р.	Угода про вільну торгівлю	зменшення митних бар'єрів з країнами Європейського Союзу.

Джерело: побудовано автором.

Отже, економічна дипломатія є невід'ємною складовою євроінтеграційних процесів України, яка допомагає країні адаптуватися до європейських стандартів, захищати національні економічні інтереси та забезпечувати стійкий економічний розвиток у контексті інтеграції до ЄС.

Економічна дипломатія є ключовою складовою сучасної зовнішньої політики держав і включає в себе комплекс заходів, спрямованих на зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами, захист національних економічних інтересів та забезпечення сталого економічного розвитку. В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності національних економік, економічна дипломатія набуває особливого значення, оскільки вона дозволяє країнам ефективно взаємодіяти на міжнародній арені, впливати на глобальні економічні процеси та адаптуватися до нових викликів і можливостей.

Основні аспекти економічної дипломатії:

Інструменти та методи економічної дипломатії: економічна дипломатія охоплює широкий спектр інструментів, таких як торговельні угоди, інвестиційні договори, податкові конвенції, митні угоди, а також участь у міжнародних економічних організаціях. Кожен із цих інструментів спрямований на покращення економічних відносин між країнами, усунення торговельних бар'єрів та сприяння міжнародній торгівлі та інвестиціям.

Забезпечення національних економічних інтересів: економічна дипломатія є важливим механізмом захисту національних економічних

інтересів на міжнародній арені. Це включає просування національних експортерів на зарубіжні ринки, залучення прямих іноземних інвестицій, захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції, а також сприяння розвитку національної економіки через участь у глобальних економічних процесах.

Просування економічного іміджу країни: одним із завдань економічної дипломатії є покращення економічного іміджу країни, що, в свою чергу, сприяє залученню іноземних інвестицій, розвитку туризму та зміцненню міжнародних економічних зв'язків. Економічний імідж країни формується через активну участь у міжнародних форумах, виставках, економічних самітах та інших заходах, які сприяють покращенню репутації країни на міжнародній арені [23].

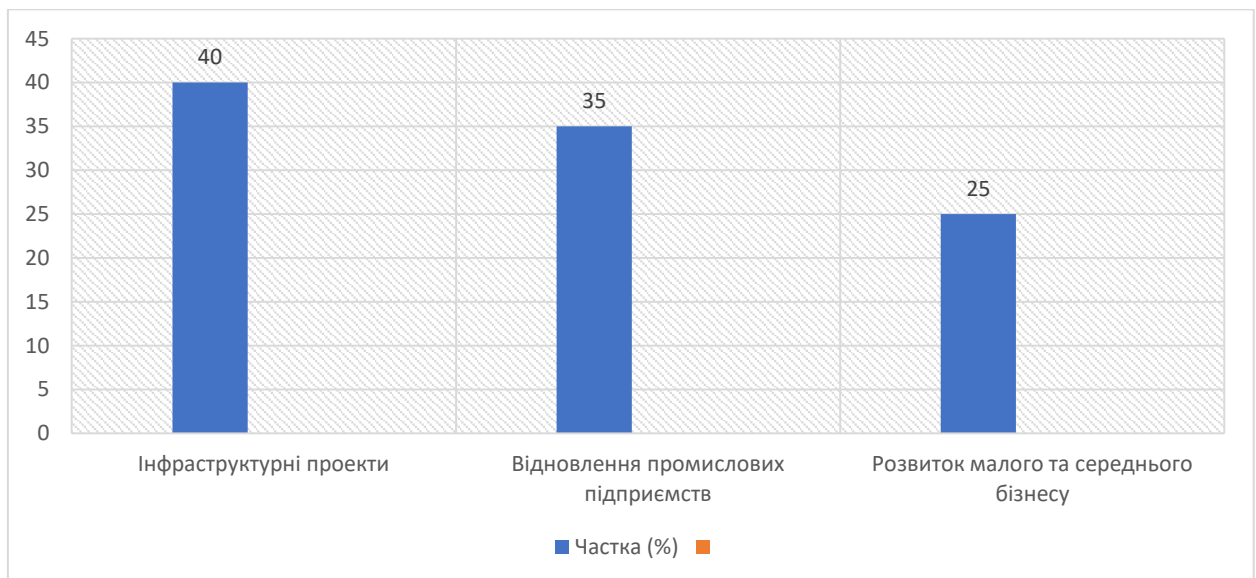

Рис. 3.1. Економічний імідж України.

Джерело: побудовано автором.

Стратегічні альянси та економічна кооперація: економічна дипломатія також відіграє важливу роль у формуванні стратегічних альянсів і економічній кооперації між країнами. Це може включати створення спільних підприємств, укладання довгострокових торговельних угод, а також співпрацю у сфері досліджень і розробок. Такі альянси дозволяють країнам більш ефективно використовувати свої економічні ресурси, а також підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Роль дипломатичних представництв: дипломатичні представництва, такі як посольства і консульства, є важливими акторами в реалізації економічної дипломатії. Вони забезпечують комунікацію між державами, просувають економічні інтереси своєї країни, ведуть переговори з іноземними урядами та сприяють розвитку економічних відносин. Крім того, дипломатичні представництва часто організовують бізнес-форуми та зустрічі з потенційними інвесторами, сприяючи таким чином економічному розвитку своєї країни. Економічна дипломатія є потужним інструментом у досягненні зовнішньополітичних цілей і забезпеченні національного економічного розвитку. Вона поєднує традиційні дипломатичні методи з економічними інструментами, що дозволяє країнам не тільки захищати свої економічні інтереси, але й активно впливати на міжнародні економічні процеси. У сучасних умовах економічна дипломатія стає все більш важливою, оскільки світова економіка стає більш взаємозалежною, і успіх будь-якої країни значною мірою залежить від її здатності ефективно взаємодіяти з іншими державами на економічній арені [33].

Україна, прагнучи зміцнити свої позиції на міжнародній арені та інтегруватися в європейські економічні структури, використовує широкий спектр інструментів економічної дипломатії. Ці інструменти спрямовані на просування національних економічних інтересів, залучення інвестицій, розвиток торговельних зв'язків і забезпечення економічної стабільності (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Основні інструменти економічної дипломатії України в європейському

Торговельні угоди та угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ)	Одним із ключових інструментів є укладання торговельних угод, зокрема Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка включає створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (DCFTA). Ця угода є основою економічної інтеграції України в ЄС, оскільки вона сприяє усуненню тарифних та нетарифних бар'єрів, відкриває доступ українських товарів до європейського ринку, а також стимулює модернізацію національної економіки відповідно до європейських стандартів.
Двосторонні угоди та	Україна активно укладає двосторонні угоди з окремими країнами ЄС для поглиблення економічного співробітництва. Наприклад, угоди

економічні форуми	про уникнення подвійного оподаткування, угоди про захист інвестицій, угоди про співпрацю в сфері промисловості та технологій. Крім того, участь у міжнародних економічних форумах, таких як Ялтинська європейська стратегія (YES) та Київський міжнародний економічний форум (KIEF), дозволяє Україні представляти свої економічні можливості та залучати інвестиції з ЄС.
Інвестиційна політика та залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ)	Україна здійснює активну інвестиційну політику, спрямовану на залучення європейських інвесторів. Зокрема, держава пропонує сприятливі умови для інвестицій, такі як спеціальні економічні зони, податкові пільги та спрощені процедури реєстрації бізнесу. Інвестиції з країн ЄС сприяють розвитку ключових секторів економіки, таких як агропромисловість, енергетика, ІТ та інфраструктура, що сприяє подальшій інтеграції України в європейський економічний простір.
Європейська інтеграція та адаптація законодавства	Важливим інструментом економічної дипломатії є адаптація українського законодавства до європейських стандартів, що сприяє створенню сприятливого середовища для бізнесу та торгівлі. Україна активно працює над гармонізацією свого законодавства з правом ЄС у сферах захисту прав споживачів, охорони довкілля, конкуренції, державних закупівель та інших важливих галузях. Це полегшує доступ українських компаній до європейського ринку та сприяє підвищенню довіри з боку європейських партнерів.
Інституційна співпраця та участь у європейських програмах	Україна активно співпрацює з європейськими інституціями, такими як Європейська комісія, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ). Ця співпраця включає участь у різних європейських програмах та проектах, спрямованих на підтримку економічного розвитку, інновацій, енергоефективності та малого і середнього бізнесу (МСП) в Україні. Участь у таких програмах дозволяє Україні залучати фінансування для реалізації важливих інфраструктурних проектів та покращення економічного клімату.
Публічна дипломатія та просування економічного іміджу України	Економічна дипломатія України включає активне просування позитивного іміджу країни на європейському рівні. Це досягається через організацію економічних місій, бізнес-форумів, участь у міжнародних виставках і конференціях. Просування іміджу України як надійного економічного партнера сприяє залученню інвесторів, розширенню торговельних зв'язків і зміцненню економічної позиції України в Європі.

Джерело: побудовано автором.

Використання цих інструментів економічної дипломатії дозволяє Україні ефективно просувати свої економічні інтереси в Європейському Союзі, сприяє інтеграції країни в європейський економічний простір та зміцненню її міжнародних позицій. Ефективне використання інструментів економічної дипломатії є ключовим фактором для успішної реалізації стратегічних цілей України в контексті європейської інтеграції.

Україна активно розвиває стратегії, спрямовані на покращення своєї економічної позиції в Європі, з метою інтеграції до європейських ринків,

залучення інвестицій, розширення торговельних зв'язків та зміцнення своєї ролі в регіональній і глобальній економіці. Стратегії, які Україна використовує для досягнення цієї мети: гармонізація законодавства з європейськими стандартами – однією з ключових стратегій є адаптація українського законодавства до вимог ЄС у сферах торгівлі, промисловості, екології, енергетики та інших важливих галузях. Це сприяє створенню сприятливих умов для ведення бізнесу, підвищенню якості продукції та послуг, а також полегшенню доступу українських товарів і послуг на ринки ЄС. Виконання Угоди про асоціацію з ЄС: ця стратегія включає активну імплементацію положень Угоди про асоціацію, зокрема створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Виконання цієї угоди є основою для інтеграції України в європейський економічний простір, сприяючи зростанню експорту, розвитку малого та середнього бізнесу, а також модернізації економіки[27].

Наступною з стратегій являється розширення торговельних відносин з країнами ЄС: диверсифікація експорту – Україна активно працює над диверсифікацією експорту, збільшуючи частку високотехнологічних товарів і послуг у структурі експорту до ЄС. Ця стратегія включає підтримку розвитку ІТ-сектору, машинобудування, агропромислового комплексу, а також сприяє виходу на нові європейські ринки. Пошук нових торгових партнерів – Україна прагне розширити коло торговельних партнерів у ЄС, укладаючи нові двосторонні угоди про економічне співробітництво, проводячи торгові місії та беручи участь у міжнародних виставках і ярмарках. Це сприяє зміцненню економічних зв'язків і збільшенню обсягів торгівлі.

Також, варто наголосити, що одними із ключових стратегій є залучення прямих іноземних інвестицій, співпраця з міжнародними фінансовими інституціями та розвиток інфраструктури. Україна здійснює активні заходи для створення привабливих умов для інвесторів, зокрема реформує податкове законодавство, спрощує процедури реєстрації бізнесу, забезпечує правовий захист інвестицій та бореться з корупцією. Спеціальні економічні зони та індустриальні парки також сприяють залученню інвесторів. Організація

інвестиційних форумів, таких Ukrainian Investment Roadshow, дозволяє Україні презентувати свої інвестиційні можливості перед європейськими інвесторами, сприяючи залученню капіталу в ключові сектори економіки. Наша країна активно співпрацює з Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Світовим банком та іншими міжнародними фінансовими інституціями для залучення фінансування на реалізацію інфраструктурних та інших економічних проєктів. Це допомагає модернізувати економіку та забезпечити її стійке зростання. Також, використовуємо програми технічної допомоги від ЄС та інших міжнародних організацій для зміцнення інституційної спроможності, підтримки реформ та підвищення ефективності державного управління[16].

Щодо інфраструктури, то стратегія по модернізації транспортної інфраструктури, включаючи розвиток транспортних коридорів, морських портів, залізниць і автомобільних доріг, є важливою для забезпечення ефективного сполучення між Україною та країнами ЄС. Це дозволяє знизити витрати на логістику та підвищити конкурентноспроможність української продукції на європейських ринках. Також, Україна працює над інтеграцією своєї енергетичної системи з європейською через участь у проєктах з розвитку інфраструктури, таких як будівництво нових газопроводів та електромереж. Це сприяє підвищенню енергетичної безпеки країни та створенню додаткових можливостей для сектору енергії до Європи.

Одним з таких ключових стратегій ще є просування іміджу країни в Європі. Україна активно займається публічною дипломатією, просуваючи свій позитивний економічний імідж через участь у міжнародних форумах, культурних заходах, рекламних кампаніях та медіа. Це допомагає створити сприятливі умови для інвесторів і партнерів, а також підвищити рівень довіри до України на європейській арені. Проведення культурно-економічних заходів, таких як виставки, бізнес-форуми, національні дні України в країнах ЄС, сприяє підвищенню обізнаності про економічний потенціал України серед європейських партнерів.

Україна застосовує комплексну стратегію для покращення своєї економічної позиції в Європі, що включає інструменти правової гармонізації, розвиток торговельних відносин, залучення інвестицій, модернізацію інфраструктури, просування економічного іміджу та співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями. Ці заходи спрямовані на забезпечення стійкого економічного зростання, зміцнення конкурентоспроможності України та її успішної інтеграції в європейський економічний простір.

Європейська інтеграція є однією з пріоритетних зовнішньополітичних цілей України з моменту здобуття незалежності. Цей процес передбачає глибоку трансформацію політичних, економічних та правових систем країни відповідно до стандартів Європейського Союзу. Економічна дипломатія відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи розвиток і зміцнення торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС, а також сприяючи інтеграції української економіки в європейський ринок. Після здобуття незалежності в 1991 р. Україна розпочала процес встановлення дипломатичних відносин з країнами Європейського Союзу та Європейськими інституціями. У 1994 р. було підписано Угоду про партнерство і співробітництво, яка стала основою для розвитку відносин між Україною та ЄС. У цей період економічна дипломатія України була спрямована на формування позитивного іміджу держави, як надійного партнера для ЄС. Основним завданням стало налагодження торговельних і економічних зв'язків, залучення інвестицій, а також розвиток інституційної співпраці з європейськими організаціями [38].

У 2004-2014 рр. настав період, який відзначався активізацією політичного діалогу між Україною та ЄС, а також підписанням низки угод, які сприяли інтеграції України в європейський економічний простір. У 2005 р. було розпочато діалог щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. В цей час економічна дипломатія була спрямована на лобювання інтересів України в ЄС, зокрема щодо розширення доступу українських

товарів до європейського ринку. Важливим завданням стала також підготовка українського бізнесу до роботи в умовах Зони вільної торгівлі з ЄС.

У 2014-2016 рр. відбувались масові протести, такі як Євромайдан, які призвели до зміни влади в Україні та остаточного вибору курсу на європейську інтеграцію. У червні 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачала політичну асоціацію та економічну інтеграцію. Економічна дипломатія в цей період відіграла ключову роль у забезпеченні підтримки з боку ЄС, зокрема в контексті економічної та фінансової допомоги Україні. Важливим завданням стало також інформування українського бізнесу про нові можливості та виклики, пов'язані з реалізацією Угоди про асоціацію. Після підписання та ратифікації почалась активна фаза її імплементації. Це включало гармонізацію українського законодавства з правом ЄС, створення інституцій для забезпечення виконання угоди, а також адаптацію економіки до нових умов. Тоді дипломатія була зосереджена на підтримці реформ, необхідних для виконання умов Угоди про асоціацію. Це включало проведення переговорів з європейськими партнерами щодо надання технічної допомоги, залучення інвестицій та сприяння експорту українських товарів до ЄС[13].

На сучасному етапі Україна активно працює над поглибленням економічної інтеграції з ЄС, розширенням співробітництва у сферах торгівлі, інвестицій, енергетики та цифрової економіки. Важливим пріоритетом є набуття статусу кандидата на членство в ЄС. На цьому етапі економічна дипломатія відіграє ключову роль у забезпеченні просування інтересів України на європейському рівні, сприянні подальшій інтеграції у внутрішній ринок ЄС, а також у залученні інвестицій і підтримці реформ. Важливим завданням є також підготовка до переговорів щодо можливого членства України в ЄС.

Європейська інтеграція є складним та багатограним процесом, що охоплює різні сфери життя країни. Економічна дипломатія відіграє важливу роль на всіх етапах цього процесу, забезпечуючи розвиток економічних

зв'язків, адаптацію національного законодавства та стандартів до європейських норм, а також підтримку політичного та економічного діалогу з ЄС. Завдяки активній економічній дипломатії Україна змогла значно просунути на шляху інтеграції в європейський простір, що є важливим кроком до досягнення стратегічної мети – повноправного членства в Європейському Союзі [22].

Варто зазначити, що європейська інтеграція значно вплинула на економічні показники України, зокрема в таких сферах, як торгівля, інвестиції та економічне зростання. З моменту підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р., Україна зазнала значних змін у своїй економічній політиці та структурі економіки. Зона вільної торгівлі, що є частиною цієї угоди, відкрила українським виробникам доступ до найбільшого єдиного ринку світу. Європейський Союз став головним торговим партнером України, що становить близько 40% загального зовнішньоторговельного обороту країни.

Частка експорту до ЄС зросла, і на сьогодні вона перевищує 40% від загального експорту України. Основними експортними товарами є сільськогосподарська продукція, метали, хімічна продукція та машини. Імпорт з країн ЄС також збільшився, що включає широкий спектр товарів, таких як автомобілі, машини, електроніка, а також харчові продукти. Ця зміна стала можливою завдяки зняттю торговельних бар'єрів і адаптації українських стандартів до європейських норм (Рис. 3.2).

Рис. 3.2. Розподіл товарів експорту та імпорту України з ЄС у 2023

р.

Джерело: побудовано автором.

Якщо ж говорити про прямі іноземні інвестиції з ЄС, то вони стали важливим фактором розвитку української економіки. З моменту підписання Угоди про асоціацію Україна отримала значні інвестиції в різні сектори економіки, такі як агропромисловий комплекс, енергетика, ІТ та інфраструктура. ЄС є найбільшим інвестором в українську економіку, забезпечуючи більше половини загального обсягу прямих інвестицій. Це сприяє модернізації виробництва. Створенню робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності української продукції. Інтеграція до ЄС також сприяла зростанню ВВП України, хоча цей процес супроводжується значними викликами, такими як необхідність проведення структурних реформ і боротьба з корупцією. Економічне зростання країни також залежить від стабільності макроекономічної політики, яка часто перебуває під впливом зовнішніх факторів, таких як війна в Україні, тимчасова окупація територій та анексія Криму.

Процес європейської інтеграції України супроводжується рядом викликів, які можуть сповільнити або навіть перешкодити досягненню поставлених цілей. Серед основних викликів можна виділити такі:

1. Необхідність проведення глибоких структурних реформ, Європейська інтеграція передбачає адаптацію українського законодавства та стандартів до норм ЄС. Це вимагає проведення масштабних реформ у сферах державного управління, судової системи, антикорупційної політики, енергетики та інших секторах. Нестача політичної волі та інституційної спроможності для проведення реформ може стати серйозною перешкодою на шляху до інтеграції.

2. Корупція та недосконале правосуддя, корупція залишається однією з найбільших проблем, яка стримує економічний розвиток України та її інтеграцію в європейський простір. Невирішеність питання корупції та

недостатньо незалежна судова система можуть негативно вплинути на інвестиційний клімат і довіру з боку європейських партнерів.

3. Війна і територіальна цілісність, війна в Україні та анексія Криму створюють серйозні виклики для стабільності та економічного розвитку країни. Конфлікт підриває економічну стабільність, спричиняє втрати ресурсів та людського капіталу, що обмежує можливості для інтеграції в ЄС.

4. Низька конкурентоспроможність українських підприємств, українським підприємствам важко конкурувати на європейському ринку через застаріле виробниче обладнання, низьку продуктивність праці та недостатню інноваційну активність. Відсутність інвестицій в модернізацію виробництва та слабка підтримка малого і середнього бізнесу можуть перешкоджати повноцінній інтеграції в європейський ринок [18].

Для подолання викликів і забезпечення успішної європейської інтеграції необхідно посилювати економічну дипломатію України, спрямовану на захист і просування національних інтересів у ЄС. Ось декілька ключових напрямків на які слід звернути увагу для подальшого розвитку економічної дипломатії:

- реформування дипломатичних інститутів: наша країна повинна посилити інституційну спроможність своїх дипломатичних представництв у країнах ЄС, зокрема шляхом підвищення професійного рівня дипломатів та створення нових економічних відділів;

- активізація участі у Європейських економічних форумах таких як Європейська бізнес- асоціація та інші, дозволить Україні не лише представити свої економічні можливості, а й отримати доступ до передових технологій і практик;

- розвиток публічної дипломатії: необхідно розширювати використання інструментів публічної дипломатії для покращення іміджу України в Європі, що включає активне залучення громадських організацій, бізнес-спільноти та ЗМІ до просування національних інтересів;

- створення сприятливого інвестиційного клімату: для залучення європейських інвестицій необхідно забезпечити стабільність і прозорість

правового середовища, зокрема через проведення антикорупційних реформ і захист прав інвесторів;

- підтримка малого та середнього бізнесу: необхідно розробити програми підтримки малого та середнього бізнесу, спрямовані на підвищення їх конкурентоспроможності та адаптацію до вимог європейського ринку.

Економічна дипломатія України відіграє ключову роль у процесі європейської інтеграції, сприяючи розвитку торгівлі, залученню інвестицій і економічному зростанню. Однак країна стикається з серйозними викликами, які потребують рішучих дій з боку держави та міжнародної спільноти. Для досягнення успіху на шляху до європейської інтеграції Україна повинна продовжувати реформування своїх інститутів, посилювати економічну дипломатію та забезпечити стабільний розвиток економіки [24].

Економічна дипломатія забезпечує Україні можливість брати участь у ключових європейських економічних форумах, вести перемовини про економічні угоди, впливати на торговельну політику ЄС та отримувати доступ до програм підтримки, що сприяють економічному розвитку. Завдяки активній економічній дипломатії, Україна змогла значно збільшити обсяги експорту до ЄС, отримати доступ до нових ринків і закріпити свій статус як важливого торговельного партнера Європейського Союзу.

Однак попри позитивні результати Україна стикається з численними викликами на шляху до повної інтеграції в європейський економічний простір (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Структурні реформи української економіки в контексті інтеграції

Структурні реформи	необхідність проведення глибоких реформ, спрямованих на адаптацію законодавства та економічних стандартів до норм ЄС, залишається однією з найважливіших умов для інтеграції. Проте, цей процес часто уповільнюється через нестачу політичної волі, бюрократичні перешкоди та опір з боку різних груп інтересів;
Корупція та правова система	незважаючи на зусилля щодо боротьби з корупцією, ця проблема все ще залишається серйозним бар'єром для економічного розвитку та інтеграції. Нестача довіри до судової системи, а також невирішені питання захисту прав

	інвесторів ускладнюють залучення європейських інвестицій;
Війна в Україні	війна та анексія Криму створюють додаткові ризики для економічної стабільності та можуть відлякувати потенційних європейських інвесторів. Крім того, ці фактори підривають можливості для розвитку економіки, що є критичним для європейської інтеграції;
Конкурентоспроможність	Українські компанії досі стикаються з труднощами при виході на європейський ринок через низький рівень технологічного розвитку, застарілі виробничі потужності та невідповідність продукції європейським стандартам.

Джерело: побудовано автором.

Щодо перспектив економічної дипломатії, то в контексті європейської інтеграції залежать від здатності країни ефективно вирішувати згадані виклики та продовжувати інтеграційні процеси. Серед ключових напрямків, які мають стати пріоритетами на майбутнє (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Пріоритетні напрямки трансформації української економіки

Поглиблення структурних реформ	для досягнення повної економічної інтеграції з ЄС, Україна повинна продовжити адаптацію своїх правових та економічних стандартів до європейських норм. Це включає реформування судової системи, подальше скорочення рівня корупції та забезпечення прозорості державного управління;
Інноваційний розвиток	підвищення конкурентоспроможності українських товарів та послуг на європейському ринку вимагатиме активного впровадження інноваційних технологій, модернізації виробничих потужностей та інвестування в науково-дослідні розробки;
Розширення участі в європейських програмах	Україна має активно використовувати можливості, що надаються європейськими програмами підтримки, такими як Horizon Europe та інші, для підвищення технологічного рівня та конкурентоспроможності українських компаній;
Зміцнення інституційної спроможності	потрібно посилити спроможність українських дипломатичних представництв в країнах ЄС, зокрема через підвищення кваліфікації дипломатів у сфері економічних відносин, а також створення нових економічних відділів, що спеціалізуються на просуванні українських інтересів в Європі;
Залучення інвестицій	Україна повинна створити привабливий інвестиційний клімат, що включає стабільну макроекономічну політику, захист прав інвесторів а податкові стимули для європейських компаній, які готові вкладати кошти в українську економіку.

Джерело: побудовано автором.

Економічна дипломатія є ключовим інструментом для України на шляху до європейської інтеграції. Успішна реалізація економічної дипломатії

вимагає ефективного подолання внутрішніх викликів і активного використання наявних можливостей для поглиблення співпраці з ЄС. Завдяки подальшій адаптації до європейських стандартів, інноваційному розвитку та зміцненню дипломатичних відносин з країнами-членами ЄС, Україна має всі шанси стати повноцінним учасником європейської економічної спільноти, що забезпечить стійкий економічний розвиток та інтеграцію в глобальну економіку [37].

3.2. Удосконалення інвестиційного регулювання та інвестиційного клімату післявоєнного відновлення та розвитку України

Післявоєнне відновлення України вимагає значних інвестицій для відновлення інфраструктури, створення нових робочих місць, модернізації виробництва та загального підвищення економічної стабільності. Успіх цього процесу значною мірою залежить від сприятливого інвестиційного клімату, який стимулюватиме залучення капіталу як від внутрішніх, так і від зовнішніх інвесторів. Важливим елементом створення такого клімату є удосконалення інвестиційного регулювання та забезпечення прозорості й стабільності законодавчої бази.

Війна суттєво вплинула на економічну ситуацію в Україні, спричинивши руйнування інфраструктури, зниження виробничих потужностей та втрату людського капіталу. Однак, паралельно з викликами, відкриваються і нові можливості для залучення інвестицій, особливо в рамках міжнародної підтримки, спрямованої на відбудову країни. Відповідно, виникає потреба у створенні таких умов, які б стимулювали інвесторів вкладати кошти в українську економіку.

Основними викликами для інвестиційного клімату в Україні є:

Правова нестабільність: часті зміни в законодавстві, які стосуються інвесторів, призводять до підвищення ризиків для іноземних інвесторів.

Корупція: неформальні практики та корупція на різних рівнях влади знижують ефективність інвестиційного регулювання.

Відсутність належного захисту прав інвесторів: недостатня правова база для захисту іноземних інвесторів від можливих неправомірних дій з боку державних органів або приватних осіб [16].

Водночас, післявоєнна ситуація створює можливості для залучення інвестицій у наступні сфери:

Інфраструктурні проекти: будівництво доріг, мостів, відновлення енергетичних об'єктів, водопостачання та каналізації.

Відновлення промислових підприємств: модернізація та реконструкція виробничих потужностей для підвищення їхньої ефективності.

Розвиток малого та середнього бізнесу: створення умов для розвитку нових підприємств, що сприятиме диверсифікації економіки та підвищенню її стійкості (Рис. 3.3).

Рис. 3.3. Сфери інвестиційного потенціалу в післявоєнній Україні у 2023 р.

Джерело: побудовано автором.

Для створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення необхідних капіталовкладень, Україні необхідно вжити низку заходів з удосконалення інвестиційного регулювання:

1. гармонізація законодавства з європейськими стандартами: це передбачає адаптацію українського законодавства до норм і стандартів Європейського Союзу, що підвищить довіру інвесторів та сприятиме інтеграції України в європейські економічні структури;

2. підвищення прозорості та зниження регуляторного тиску: необхідно впровадити прозорі та зрозумілі механізми регулювання, що зменшать адміністративні бар'єри та скоротять можливості для корупційних практик;

3. створення спеціальних економічних зон (СЕЗ): СЕЗ з особливими умовами оподаткування та спрощеною процедурою ведення бізнесу можуть стати катализатором залучення інвестицій в окремі регіони України, особливо постраждалі від війни;

4. захист прав інвесторів: важливо створити незалежну систему судочинства та ефективні механізми для захисту інвестицій від неправомірних дій. Це може включати створення спеціалізованих арбітражних судів для вирішення інвестиційних спорів;

5. державні гарантії для інвесторів: запровадження державних програм гарантування інвестицій, які забезпечать інвесторів від можливих політичних та економічних ризиків [29].

Успішне впровадження зазначених заходів створить передумови для поліпшення інвестиційного клімату в Україні, що, у свою чергу, сприятиме прискоренню післявоєнного відновлення та довгострокового економічного зростання. Завдяки підтримці міжнародних партнерів і впровадженню кращих світових практик Україна має всі шанси стати привабливим місцем для інвестицій та розвитку бізнесу. Важливим кроком у цьому напрямі є налагодження конструктивного діалогу між державою, бізнесом та міжнародними фінансовими інституціями для узгодження спільних підходів та пошуку оптимальних рішень для розвитку інвестиційного середовища. Лише за умов створення стабільного, передбачуваного та прозорого інвестиційного клімату Україна зможе забезпечити стійкий розвиток економіки та повноцінне відновлення післявоєнного періоду.

ВИСНОВКИ

Економічна дипломатія, як ключовий інструмент зовнішньої політики, відіграє важливу роль у формуванні міжнародного іміджу України та сприяє зміцненню її економічних позицій на європейській арені. З огляду на процеси європейської інтеграції, які для України є стратегічним пріоритетом, економічна дипломатія набула особливого значення. Завдяки активній участі України в багатосторонніх економічних форумах, укладанню вигідних торговельних угод, та залученню іноземних інвестицій, країна поступово наближається до економічних стандартів Європейського Союзу.

Окрім інтеграції до європейської економічної спільноти, економічна дипломатія України сприяє налагодженню стратегічних партнерств із країнами інших регіонів світу. Розширення економічних зв'язків із Азією, Америкою та Африкою допомагає диверсифікувати зовнішньоторговельну діяльність та зменшити залежність від окремих ринків. В умовах зростання конкуренції на глобальному рівні, Україна має активно просувати свої товари та послуги, залучати інвестиції у високотехнологічні галузі та впроваджувати сучасні стандарти управління бізнесом.

Окрему увагу варто приділити ролі міждержавних угод у реалізації національної економічної дипломатії. Підписання таких угод стало каталізатором для розширення торгівельних відносин між Україною та країнами ЄС, сприяючи зростанню товарообігу та притоку інвестицій. Економічна дипломатія забезпечила Україні можливість не лише інтегруватися в європейський ринок, але й впливати на його формування через активну участь у розробці та імплементації міжнародних стандартів і норм.

Разом із тим, варто відзначити і виклики, з якими стикається Україна на шляху європейської інтеграції. Серед них: необхідність проведення комплексних реформ, зміцнення верховенства права, покращення інвестиційного клімату, боротьба з корупцією та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Ці питання вимагають

системного підходу і комплексної стратегії, яка б забезпечила стійке економічне зростання та соціальний прогрес в країні.

Одним з важливих аспектів економічної дипломатії України є її здатність до адаптації та гнучкості в умовах змінного міжнародного середовища. В контексті глобальних викликів, таких як економічні кризи, зміни клімату, пандемії, Україна має активізувати свої дипломатичні зусилля, спрямовані на залучення іноземних інвестицій та диверсифікацію експортних ринків. Це вимагає від країни не лише ефективної взаємодії з європейськими інституціями, але й налагодження нових партнерських відносин з країнами Азії, Америки та інших регіонів світу.

Ключовим завданням економічної дипломатії є підвищення рівня довіри міжнародних партнерів до України. Це включає активізацію участі у світових форумах, посилення ролі дипломатичних місій за кордоном та створення ефективної системи комунікації з іноземними інвесторами. Довгостроковий успіх економічної дипломатії залежить від здатності країни підтримувати стабільність, створювати прозоре та передбачуване середовище для бізнесу, а також дотримуватися міжнародних зобов'язань.

Перспективи розвитку економічної дипломатії України в контексті європейської інтеграції виглядають досить позитивно. Проте успішна реалізація інтеграційних амбіцій залежить від здатності країни ефективно використовувати свої ресурси та можливості, налагоджувати міжнародні контакти, впроваджувати інновації та адаптуватися до вимог глобального ринку. Це стане основою для забезпечення економічної та соціальної стабільності, підвищення добробуту громадян та зміцнення міжнародного іміджу України.

Таким чином, економічна дипломатія України є не лише інструментом реалізації національних інтересів, але й важливим чинником її інтеграції в європейську та глобальну економіку. З огляду на складність та багатовекторність сучасного міжнародного середовища, подальший розвиток економічної дипломатії має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики, що дозволить Україні досягти своїх стратегічних цілей та закріпити свої позиції на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мамалига О. О. Еволюція економічної дипломатії в міжнародному підприємстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 7. Ч. 1. 2014. С. 109-112. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_07/29.pdf
2. Bayne S. *Economic Diplomacy*. Durham : The Memories Club, 2010.
3. *Culture, Cities and Identity in Europe*. Study / European Economic and Social Committee. 2016.
4. *Economic Diplomacy: Economic and Political Perspectives* / ed. by P. A. G. Von Bergeijk, M. Okano-Heijmans, J. Melissen. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2011.
5. Zhyvko M. A., Zastavnyy A. R., Ivashchuk O. V. Civilization challenges to global economic development. *Регіональна економіка*. 2020. № 4 (98). С. 131–142.
6. Kleine, M. (2013). *Informal Governance in the European Union*. Ithaca: Cornell University Press.
7. Живко М. А., Гонак І. М., Іващук О. В., Принц В.А. Економічне суперництво країн в умовах мілітаризації національних економік. *Інноваційна економіка*. 2021. № 7–8. С. 124–135.
8. Фліссак К.А. *Економічна дипломатія: навчальний посібник*. Тернопіль : «Новий колір», 2013.
9. Baldwin, R., & Wyplosz, C. (2020). *The Economics of European Integration*. London: McGraw-Hill Education.
10. Фліссак К.А. Глобалізація і нові виклики економічній дипломатії / К.А. Фліссак // *Економічний часопис XXI*. 2012.
11. State of the Union Address 2016: Towards a better Europe – a Europe that protects, empowers and defends. Strasbourg, 14 September 2016 / European Commission. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3043_en.htm
12. Шаров О. М. Економічна дипломатія як симбіоз науки та політики. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 1

13. Nugent, N. (2017). *The Government and Politics of the European Union*. London: Palgrave Macmillan.
14. Smith, M., & Woolcock, S. (2019). *The European Union and the Global Political Economy*. London: Routledge.
15. Hill, C., Smith, M., & Vanhoonacker, S. (2017). *International Relations and the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
16. Thomas K. Trump: WTO needs to change ways or US will do 'something'
// AP News. 2018. July 2. URL:
<https://apnews.com/03d34b636e0d49ce85f2b46c19b99f6b>
17. Вергун В.А. Економічна дипломатія: Навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010.-Розділ 3, с. 201-248
18. Хоменська І. В., Івашук О. В. Базові концепти публічної дипломатії. Інноваційна економіка. 2022. № 4. С. 13–19.
19. Ursillo D. Jr. Origins of the European Union. URL:
<http://www.daveursillo.com/origins-of-the-european-union>
20. Economic Diplomacy: Economic and Political Perspectives / ed. by P. A. G. von Bergeijk, M. Okano-Heijmans, J. Melissen. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2011
21. Хандогій В. Дипломатичні сюжети: невігадані історії кар'єрного дипломата. Київ : Саміт-книга, 2017
22. Татаренко Н. О. Економічна дипломатія: світовий досвід та українські здобутки (політико-економічний аспект) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2015. № 2 (22)
23. Вергун В.А. Економічна дипломатія: навчальний посібник / В.А. Вергун. К. : ВПЦ «Київський університет», 2010.
24. Фліссак К.А. Економічна дипломатія: навчальний посібник / К.А. Фліссак. Тернопіль : «Новий колір», 2013.

25. Чугаєнко Ю.О. Економічна дипломатія в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю держави / Ю.О. Чугаєнко // Актуальні проблеми економіки, 2013. - № 3
26. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. Навчальний посібник / Т.П. Яхно, І.О. Купевіна. – К. : Центр учбової літератури
27. Іващук І. О., Запихляк В. З., Іващук О. В. Економічна дипломатія як детермінанта економічного прогресу та стратегічний пріоритет розвитку країн. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. Вип. 3–4. С. 44–57.
28. Мамалига О.О. Трансформація економічної дипломатії в міжнародних економічних відносинах. – 2015
29. World Investment Report 1994. Transnational Corporations, Employment and the Workplace. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-1994>
30. Мамалига О.О. Трансформація економічної дипломатії в міжнародних економічних відносинах. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2015_30/
31. Тихончук Л. Х. Трансформація функцій державного управління в сфері регулювання міжнародної економічної діяльності. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 6
32. World Trade Organization (WTO). URL: <https://www.wto.org/>
33. Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи : монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2019
34. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>
35. Bayne N., Woolcock S. (ed.). The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations. – Ashgate Publishing, Ltd., 2011.
36. World – Global Geopolitical Risk Index. URL: <https://en.macromicro.me/charts/55589/global-geopolitical-risk-index>

37. Baranovskaya, V. M. (2012).” The Role of economic diplomacy in foreign economic activity of the country”. The economy and the state. vol. 2
38. World Uncertainty Index (WUI): Global. URL: <https://worlduncertaintyindex.com/>
39. Total and urban population. UNCTAD. URL: <https://hbs.unctad.org/total-and-urban-population/>.
40. Ukraina Trading House. URL: <https://thukraina.com/about-us/>.
41. Ukraine overview. EBRD. URL: <https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/overview.html>.
42. Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund (URTF). URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/urtf>.
43. Ukrainian passport visa-free countries. URL: <https://embassies.net/ukraine-passport-visa-free-countries>.
44. United Nations Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
45. United Nations Code of Conduct on Transnational Corporations: Experience and Lessons Learned. URL: <https://ccsi.columbia.edu/content/united-nations-code-conduct-transnational-corporations-experience-and-lessons-learned>.